

volkstuinpark de bongerd

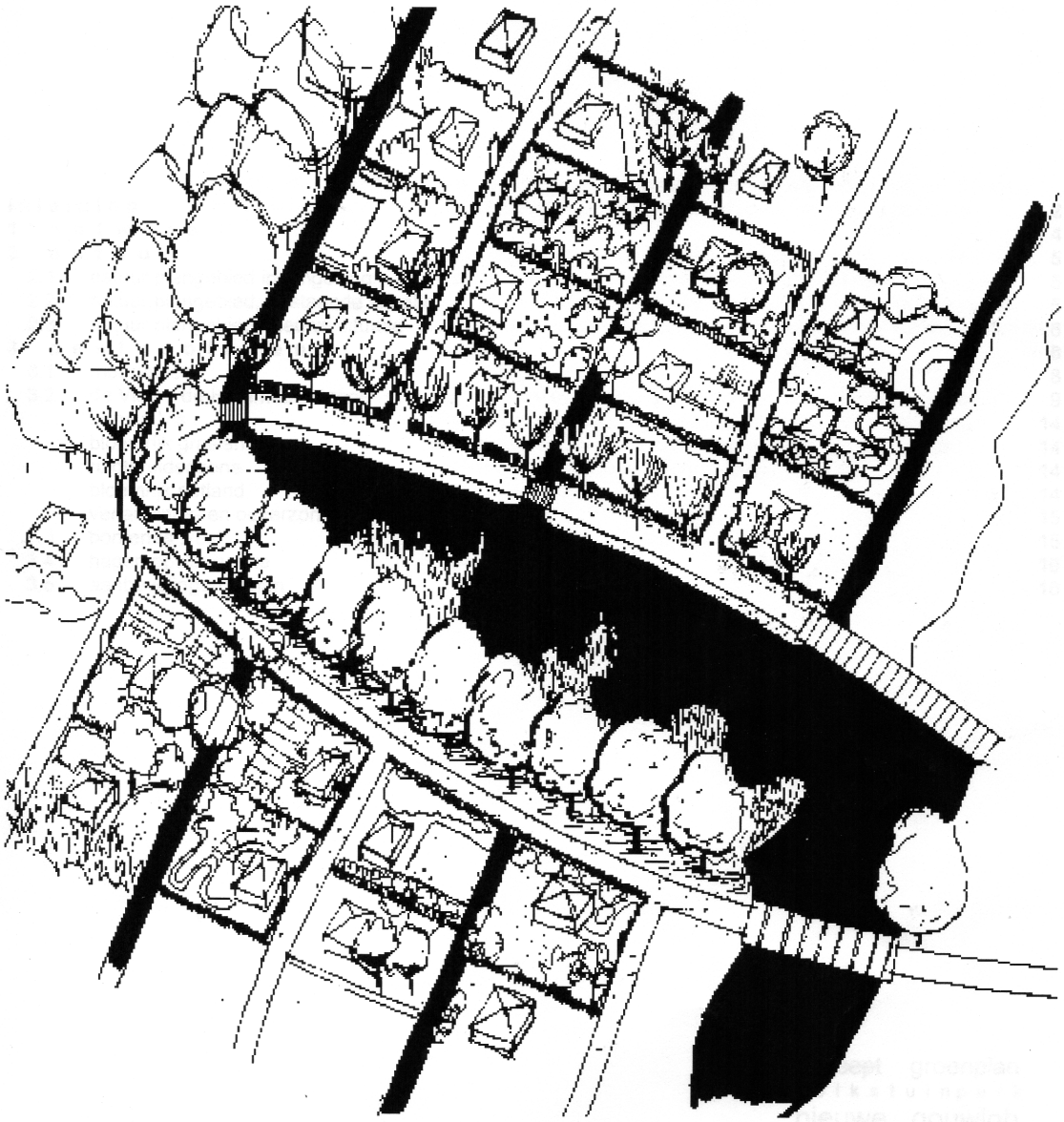

definitief ontwerp - groenplan

inhoudsopgave

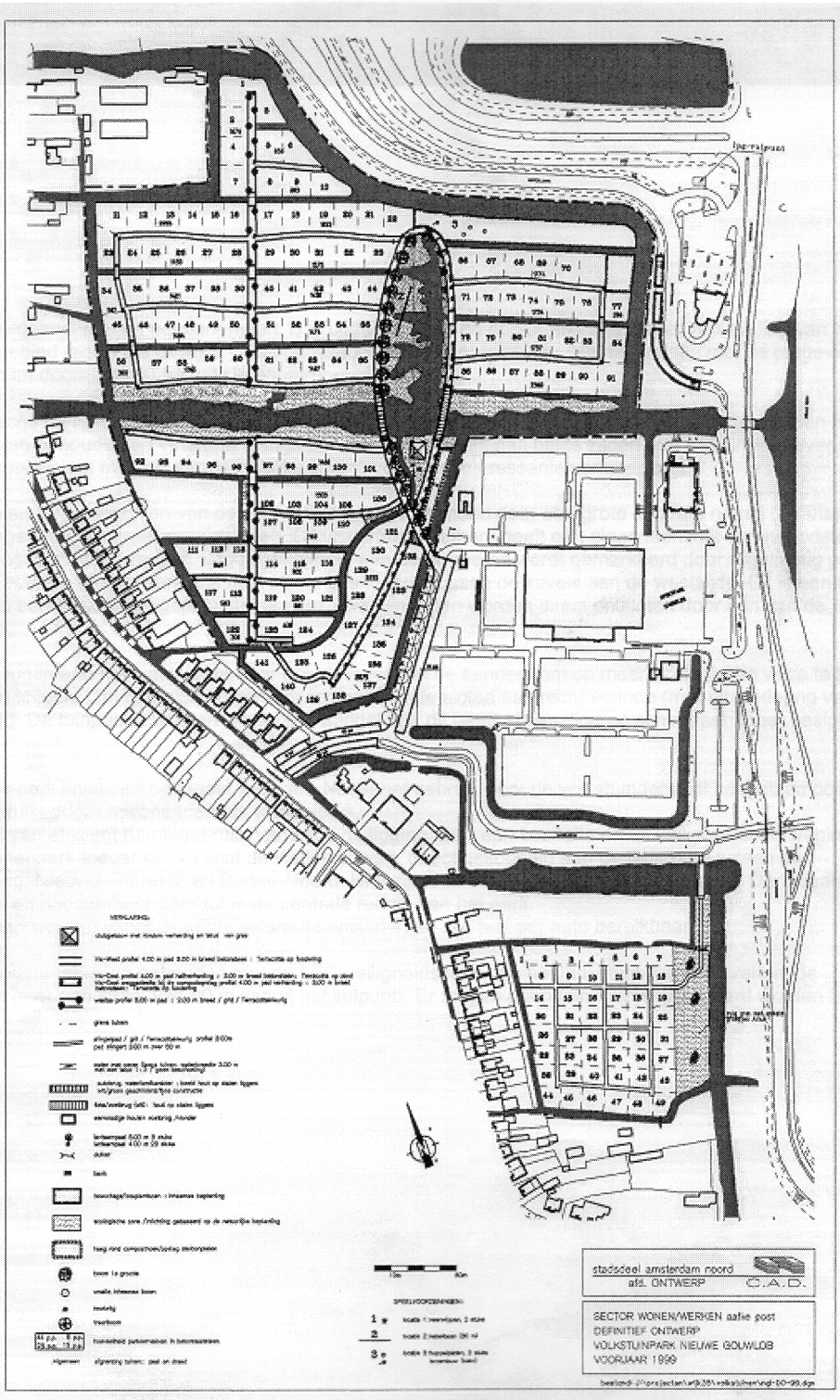
inleiding **2**
1 ontwerp **4**
2 natuur **5**
2.1 natuur plangebied in omgeving 5
2.2 natuur plangebied, bestaande situatie 5
2.3 natuur plangebied, nieuwe situatie 6
3 deelgebieden **8**
3.1 moerasbos 8
3.2 de Vis en de Hemmeslootzone 9
bomen Vis 14
bloemrijk grasland 14
ruigtkruidenzone 14
bloemrijk rietland 14
verlandings- en oeverzones 15
3.3 bomenas west 15
3.4 hagen opslagruimte 16
3.5 aanbevelingen tuinen 16

~~concept~~ groenplan
volkstuinpark
nieuwe gouwlob
maart 1999
aafke post
afdeling ontwerp SWW
stadsdeel
amsterdam - noord

inleiding

Op 12 juni 1996 is in de Nota van Uitgangspunten 'de Bongerd – Zijkanaal I' vastgesteld het gebied 'de Bongerd – Zijkanaal I' te bestemmen tot woningbouwlocatie. Dit heeft ertoe geleid dat het volkstuinpark de Bongerd verplaatst wordt naar de Nieuwe Gouwlob.
De groene landschappelijke scheg de Nieuwe Gouwlob is een aaneenschakeling van groene functies die tussen de Kadoelenweg en de Banne het stedelijk weefsel binnendringt. Het plangebied betreft het veenweidegebied tussen de Vorticellaweg, de verlengde IJdoornlaan en de Kadoelenweg. Het nieuwe park, waarvan het ontwerp tot stand is gekomen in nauw overleg met de Bond van Volkstuinders en tuingroep 'de Bongerd' zal ruimte bieden aan 141 volks- en 49 nutstuinen.

Deze rapportage beschrijft het openbare groen in het plan. In hoofdstuk 1 wordt het ontwerp toegelicht. In hoofdstuk 2 wordt de natuur en de verbindingszones in het in het plangebied beschreven. Hierbij is gebruik gemaakt van het, in opdracht van het SDAN ontwikkelde, ecologische programma van eisen van bureau 'AquaSense'. In hoofdstuk 3 worden de maatregelen per deelgebied beschreven.

kaart 1. definitief ontwerp volkstuinpark nieuwe gouwlob

1 ontwerp

Voor de hoofdstructuur van het park (kaart 1) is uitgegaan van de oorspronkelijke slagenverkaveling van het veenweidegebied (zoals die destijds vanaf de Kadoelenweg is ontgonnen). Het legt relatie met de omgeving via doorzichten en dooradering van het slotenpatroon.

De ecologische en landschappelijke potentie van de Hemmesloot en de kronkelvormige sloot ten zuiden hiervan zijn in het plan behouden en versterkt. Langs de Hemmesloot blijft aan beide zijden een natuurlijke oever in stand, terwijl de kronkelsloot met zijn karakteristieke ligging voor een interessante variatie zorgt.

De twee delen ter weerszijden van de Hemmesloot zijn verbonden door een grote centrale ruimte (de Vis) met verenigingsgebouw en speelvoorzieningen. Dit visvormige element geeft een eigen identiteit aan het oostelijke deel van het plangebied. De gebogen weg is gekoppeld aan de entree en wordt gemarkeerd door regelmatig geplaatste bomen. De tweede as ligt eveneens noord-zuid gesitueerd, tussen de kavels aan de westzijde. Dit is een rechte weg met, op een losse wijze geplaatste, bomen. Alle tuinpaden worden direct ontsloten door één van de hoofdassen.

Alle tuinen liggen aan het water, waardoor ook de inzet van de tuinders om op meer ecologische wijze te tuinieren gestalte kan krijgen. Om doorzicht te garanderen hebben de sloten een recht verloop (met uitzondering van de kronkelsloot). De tuinpaden worden slingerend aangelegd, dit geeft afwisseling en schept een meer besloten karakter.

Het volkstuinpark krijgt een openbaar karakter. Naast het gebruik door de volkstuinders zal het gebied ook kunnen worden gebruikt door omwonenden als wandelpark.
Uit oogpunt van efficiënt ruimtegebruik, vanwege de ligging nabij een bushalte en uit veiligheidsoverwegingen, is het volkstuinenpark toegankelijk vanaf de Kadoelenweg, direct gekoppeld aan de fietsroute tussen de Kadoelenweg, Nieuwe Gouwlob en Banne-Noord. Hier zijn ook de parkeerplaatsen gesitueerd. De toegang loopt voor dienst- en noodverkeer door tot in de centrale ruimte van het park.
De nutstuinen worden vanaf dezelfde fietsroute ontsloten en zijn niet per auto bereikbaar.

In het ontwerp is rekening gehouden met de LPG-veiligheidszone van het tankstation aan de verlengde IJdoornlaan (met een straal van 80 m vanuit het vulpunt). Er mogen geen tuinhuisjes gesitueerd worden binnen deze zone.

2 natuur

2.1 natuur plangebied in omgeving

Het volkstuinpark ligt in de Nieuwe Gouwlob, dit gebied behoort tot de ecologische hoofdstructuur van Amsterdam-Noord (ESAN). Het kent een afwisseling van ruigten en bloemrijke riet- en oevervegetaties. Het gebied heeft een verbindingfunctie voor aan water- en oeversgebonden soorten. De beide oevers van de Nieuwe Gouwlob vormen een verbindingsbaan voor grondgebonden dierensoorten tussen Waterland en Noord. Het buitengebied (aan de andere zijde van de A10) kan een toeleveringsfunctie vervullen voor de stad. Dit geldt vooral voor water- en moerasplanten, vissen en amfibieën via wateren en oevers. De gebieden binnen de Ringweg kunnen een functie vervullen als uitbreiding van het leefgebied (broed-, rust-, en foerageergebied) van diersoorten uit het buitengebied, zoals water- en moerasvogels en kleine zoogdieren. Ontwikkeling moet zich richten op stimuleren van water- en oevervegetaties (rietkragen/ riet-ruigtevegetaties, langs oevers, ruigtkruiden en bloemrijke grasvegetaties op oevers).

Nabijgelegen gebieden (ook onderdeeldeel ESAN) behoren tot de levensgemeenschappen van het veenweidegebied (Willemkebreekpolder (ontwikkelingsgebied) en de Kadoelerbreek met het omliggende gebied (kerngebied)) en levensgemeenschappen van bermen en dijken met stapsteen- of verbindingsfunctie voor grondgebonden diersoorten (het dijklichaam van de A10 en de Buiksloter-/ Landsmeerderdijk).

De betonnen brug over de verlengde IJdoornlaan naar het plangebied biedt geen doorgang voor het passeren van kleine zoogdieren of andere bodembewonende dieren. De weg wordt intensief gebruikt en vormt een barrière. De abrupte aanwezigheid van de brug moet beter passeerbaar worden. Dit is van belang voor de verbinding Waterland - Kadoelerbreek (en omgeving). Dit kan door het plaatsen van zogenaamde looprichels. Deze kunnen aan de betonwanden worden aangebracht en de passeerbaarheid voor kleine zoogdieren verbeteren.

2.2 natuur plangebied, bestaande situatie

flora

Bij veldonderzoek zijn langs de slootkanten de volgende soorten aangetroffen: grote lisdodde, riet, liesgras, gewoon sterrenkroos, harig wilgenroosje, moerasmelkdistel, schermbloemigen, zwarte els en diverse wilgen. Langs de Hemmesloot bevindt zich de grootste hoeveelheid moerasplanten in de buurt van de McDrive betreft het hoofdzakelijk riet en lisdodde.

fauna	
vogels	waterhoen, meerkoet, fuut, kievit, scholekster, veldleeuwerik, graspieper
kleine zoogdieren	haas, veldmuis*, woelrat*, bruine rat*, muskusrat, laatvlieger*, mol, wezel*, hermelijn*
insecten	vlinders*, waterkevers*, wantsen*, libellen*, juffers*.
amfibieën	gewone pad, rugstreeppad, bruine kikker, groene kikker
vissen	aal, brasem, blei, kroeskarper, karper, blankvoorn, ruisvoorn, spiering, driedoornige stekelbaars, rivierdonderpad, bot, pos, baars, snoekbaars en snoek

(* soorten die waarschijnlijk voorkomen maar waarvan geen gegevens bekend zijn, bron: ontwikkelingsplan natuur in de stad- stadsdeel amsterdam-noord en Haring in het IJ van M. Melchers en G. Timmermans).

water

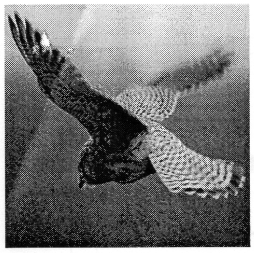
Het water is matig brak. Bij het gemaal is de kwaliteit matig (klasse IV-B volgens Caspers en Karbe). De normen zijn doorzicht, chlorofyl-a, tot-P en tot-N worden niet gehaald (overschrijdingen).

Het oppervlaktewaterpeil is in de zomer en de winter gelijk en bedraagt -1.50 NAP. De kavels Kadoelenweg 141 – 167 hebben een onderbemaling vanwege het waterpeil van -1.80 NAP, hier loopt een dubbele sloot.

2.3 natuur plangebied, nieuwe situatie

De natuur in Amsterdam-Noord kan onderverdeeld worden in zes typen levensgemeenschappen (ESAN), vier hiervan zijn voor het volkstuinpark kansrijk, te weten levensgemeenschappen van: water en oevers, moeras- en rietland, bloemrijk grasland en bos en bosrand.

De vereiste drooglegging voor de tuinen is 0.80m (bij aanleg 1.10m). Dit hoogteverschil leidt tot ecologische gradiënten. De differentiatie in hoog - laag; droog - nat; voedselarm - voedselrijk; zuur - basisch zal een interessante variatie opleveren.

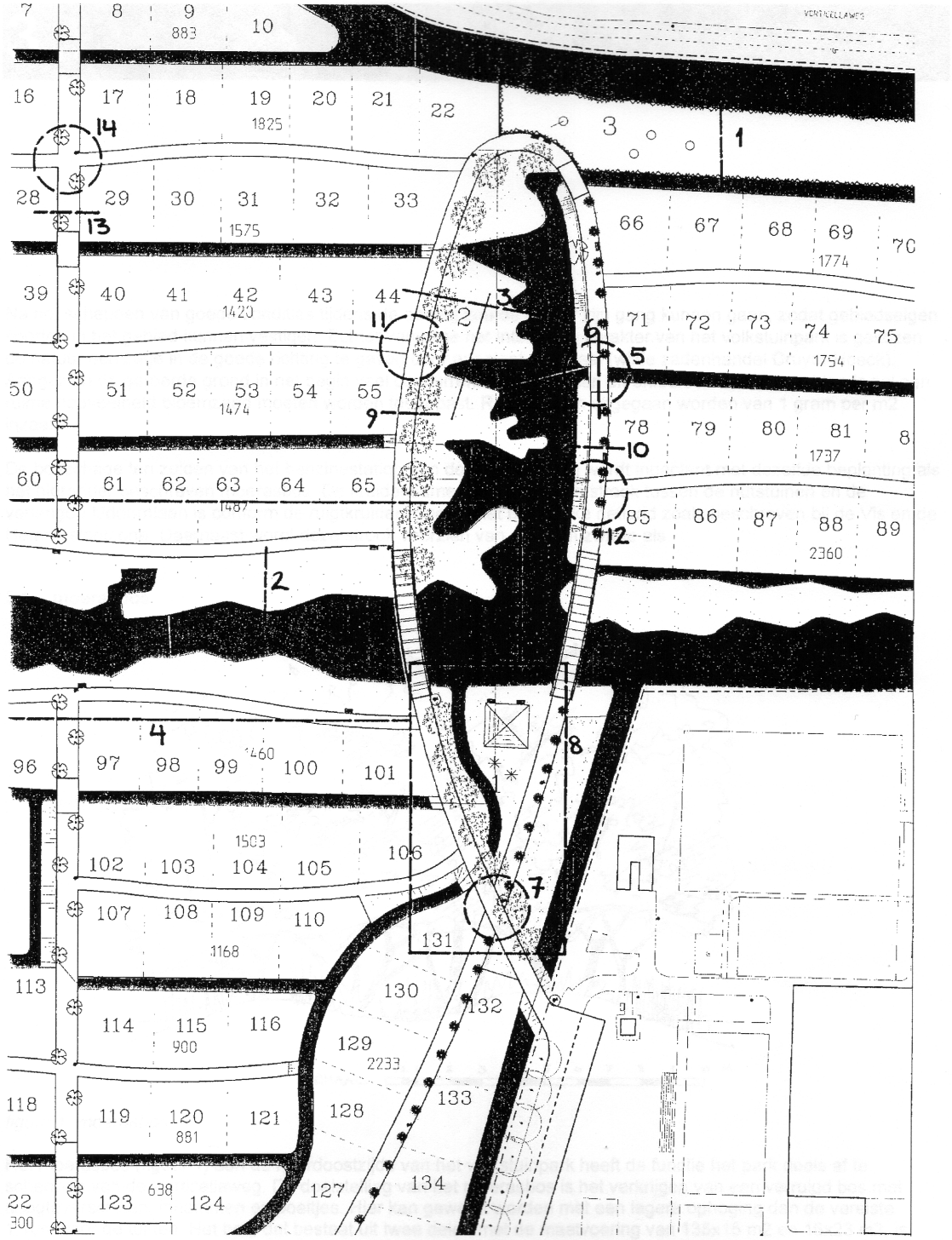

Hieronder volgt een lijst met planten en dieren die in het volkstuinpark kunnen voorkomen ná de plaatsing van de volkstuinen.

flora
grote lisdodde, riet, liesgras, gewoon sterrenkroos, harig wilgenroosje, moerasmelkdistel, schermbloemigen, pinksterbloem, echte koekoeksbloem, zwarte els en diverse wilgen

fauna	
vogels	koolmees, pimpelmees, staartmees, tuinfluiter, zwartkop, braamsluiper, merel, zanglijster, graspieper, heggenmus, roodborst, winterkoning, boomkruiper, fitis, tjiftjaf, groenling, putter, vink, spreeuw, huismus, ringmus, bosrietzanger, meerkoet, waterhoen, fuut, wilde eend, ekster, houtduif, turkse tortel, vlaamse gaai, zwarte kraai, torenvalk, boomvalk, sperwer
kleine zoogdieren	bosspitsmuis, huisspitsmuis, veldmuis, huismuis, bosmuis, woelrat, bruine rat, dwergvleermuis, laatvlieger, egel, konijn, wezel, hermelijn
insecten	vlinders, waterkevers, wantsen, libellen, juffers
amfibieën	kleine watersalamander, gewone pad, rugstreeppad, bruine kikker, groene kikker
vissen	aal, brasem, blei, alver, kroeskarper, karper, blankvoorn, ruisvoorn, spiering, drie- en tiendoornige stekelbaars, rivierdonderpad, bot, pos, baars, snoekbaars, snoek, zeelt, kleine modderkruiper en bittervoorn

water
De waterkwaliteit van het gebied dient verbeterd te worden. Om de helderheid van het water te verhogen zal de bodem van de tuinsloten en de Vis uit zand bestaan (de waterdiepte zal na aanleg 0.60m zijn).
Alle tuinen krijgen langs de waterkant een wilgentenen-beschoeiing die bij de laagste waterstand 12 cm boven het water staat. De staanders op de hoeken van de tuinen bestaan uit levend hout, dit kan zich tot knotwilgen ontwikkelen. De staanders die zich hiertussen bevinden bestaan uit dood hout. De Hemmesloot, de Vis en het moerasbos krijgen een natuurlijk, aflopend talud.
De Hemmesloot wordt beheerd door Waterschap de Waterlanden, de randsloot door het stadsdeel en de interne sloten door de volkstuinvereniging.

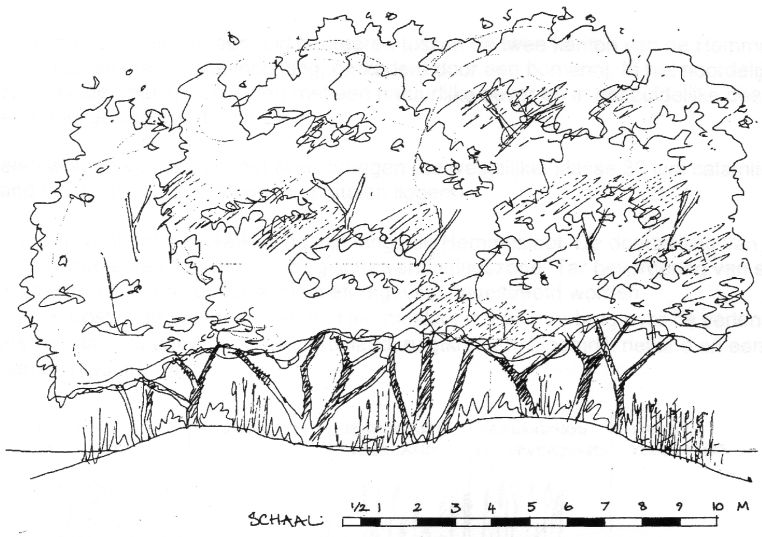
kaart 2. locaties details en doorsneden (zie figuren)

3 deelgebieden

Na het scheppen van goede condities tijdens de aanleg zou de natuur zijn gang kunnen gaan, zodat gebiedseigen soorten in het gebied kunnen vestigen. Echter vanwege het intensieve karakter van het volkstuinpark is gekozen de natuur een zetje in de goede richting te geven door aanplant en inzaai (wilde zadenhandel Cruydt-Hoeck). Aangezien de geroerde grond in het begin veel concurrentie van grassen en onkruiden kan verwachten is zal een ruime hoeveelheid bloemzaad moeten worden toegepast. Ruwweg kan uitgegaan worden van 1 gram per m2 inzaai.

De bosschage ten zuiden van het benzinestation aan de Vorticellaweg wordt ingeplant met dezelfde beplanting als het hieronder beschreven moerasbos. De kruidensamenstelling van de strook tussen de nutstuinen en de verlengde IJdoornlaan is conform de ruigtkruidenzone en het bloemrijke rietland zoals beschreven bij de Vis en de Hemmeslootzone. Daarnaast wordt deze strook voorzien van groepen zwarte els.

3.1 moerasbos

figuur 1. moerasbos

Het moerasbos (figuur 1) aan de noordoostzijde van het volkstuinpark heeft de functie het park deels af te schermen van de Vorticellaweg. De doelstelling van het moerasbos is het verkrijgen van een verruigd bos met hoogteverschillen, inhammen en poeltjes. Hier kan gewerkt worden met een lagere ophoging dan de vereiste 1.10m voor de tuinen. Het bos, dat bestaat uit twee delen met de maatvoering van 135x15 m2 en 16x23 m2, is begaanbaar over de hoger gelegen delen. Deze kunnen hier en daar verbonden worden door informele bruggetjes (bv een omgevallen boom of twee liggers met een dek van stammetjes). Het kan een educatieve functie vervullen door kinderen zelf speelplekken te laten maken van oud hout.

Opgaande oeverbeplanting heeft twee belangrijke functies in het waterbeheer; beschaduwen van de waterloop zodat plantengroei in het water wordt geremd en doorworteling van de oevers zodat stabiliteit daarvan wordt gewaarborgd. Behalve op de hogere voedselrijke, vochtige tot droge bodem wordt, vanwege de belangrijke functie in de waterhuishouding, Alnus glutinosa (zwarte els (+20/0)) in het talud geplant. In het lage gedeelte van het plantvak wordt gemengd met verschillende wilgen (Amandelwilg (+20/0), katwilg (+20/0), bittere wilg (+10/-10), grauwe wilg (+20/0)).
De plantafstand is 1.5 m in driehoeksverband. De planten worden in groepen van minimaal 15 exemplaren aangebracht.

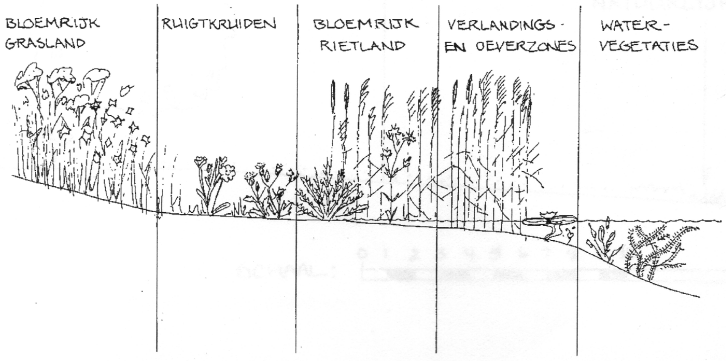
Het moerasbos kan aan zijn lot over gelaten worden. Dit betekent dat op een bepaald moment door stormen een deel van de bomen zal omvallen. De open gaten worden dan spontaan opgevuld door jonge opslag en het oude hout blijft liggen. Het enige beheer moet erop gericht zijn dat er geen schade aan paden, bruggen, speeltoestellen of randbeplanting ontstaat.
De opgaande beplanting op de drogere delen van het moerasbos kan ecologisch worden beheerd (gefaseerd snoeien, takkenbossen laten liggen).

3.2 de Vis en de Hemmeslootzone

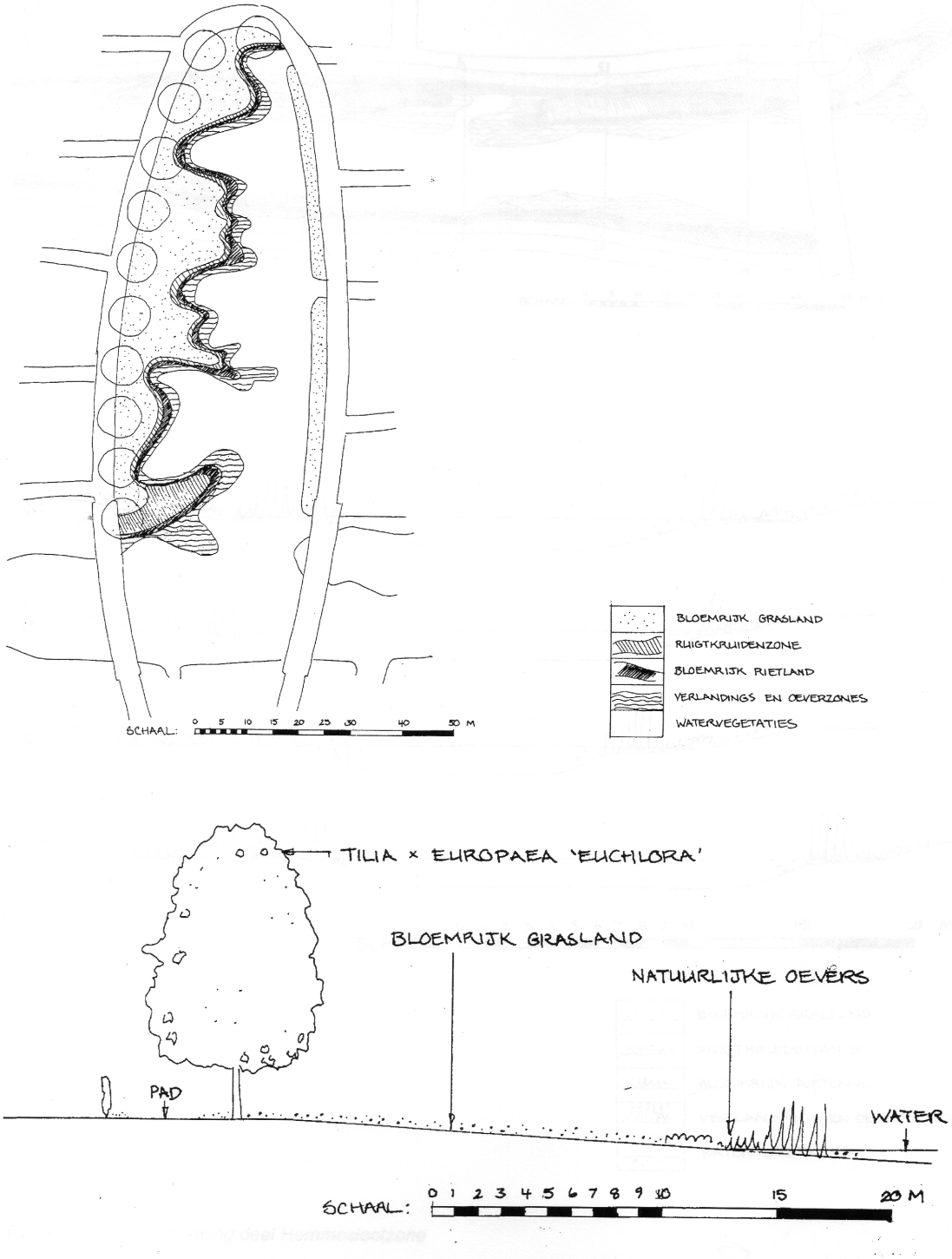
De doelstelling van de Vis is een eenheid te creëren tussen de twee kanten van de Hemmesloot. Het is een grote centrale ruimte met een natuurlijke inrichting, omkaderd door een bomenrij. In het noordelijke deel is een bloemrijke speelweide (met speeltoestel) met een natuurlijke oever en in het zuidelijke deel is het verenigingsgebouw gesitueerd (figuur 6).

De beide delen worden verbonden met twee bruggen (de westelijke: klasse 30 ivm calamiteiten) die het karakter van Waterland uitstralen (houten bruggen op stalen liggers).

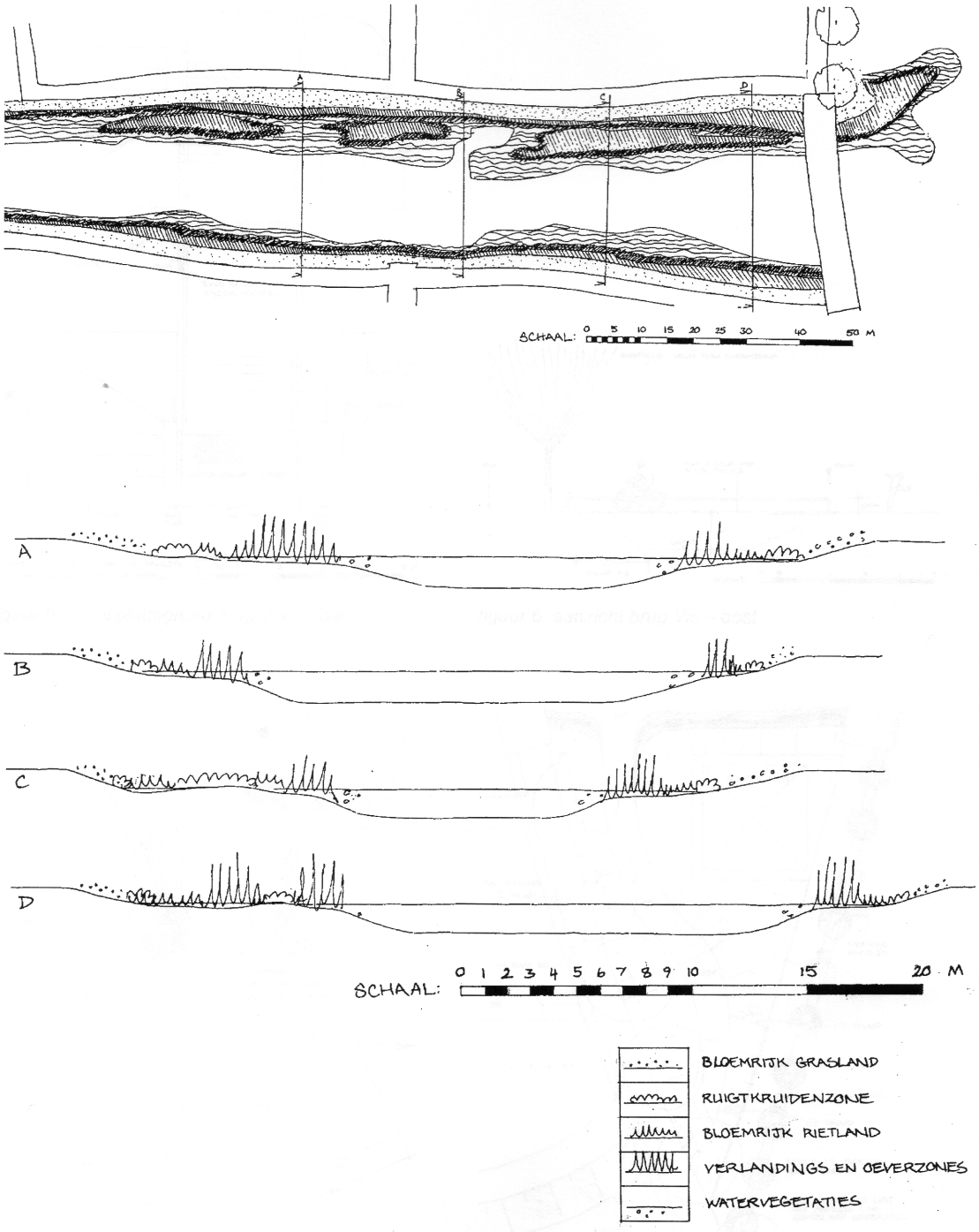
De meeste kansen voor natuurontwikkeling zijn langs de Hemmesloot. De doelstelling van de Hemmeslootzone is het behouden en versterken van deze ecologische verbindingszone. Ter bevordering van soortenrijke leefgemeenschappen zal een voedselarme leefomgeving nagestreefd worden.
De zone langs de oostoever van de Vis en de Hemmesloot (tot aan de brug over de verlengde IJdoornlaan (zie 2.1)) heeft als vegetatie-opbouw; bloemrijk grasland, ruigtkruiden, bloemrijk rietland en een oever- en verlandingsstrook (figuur 2 - 4).

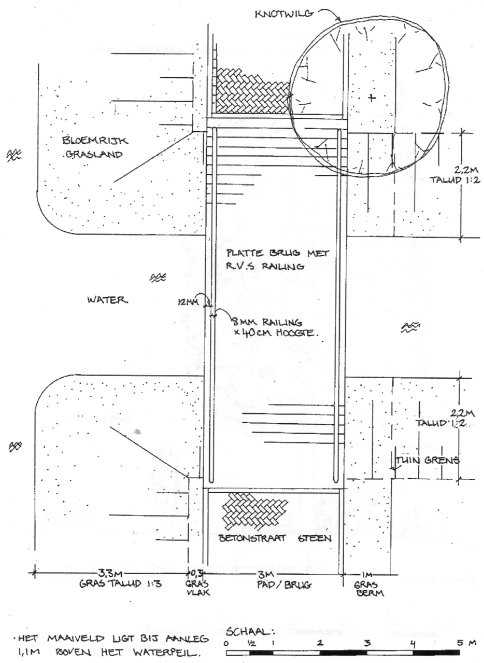
figuur 2. vegetatie-opbouw Vis en Hemmeslootzone

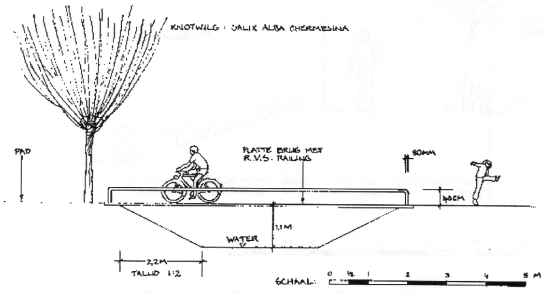
figuur 3. natuurontwikkeling Vis

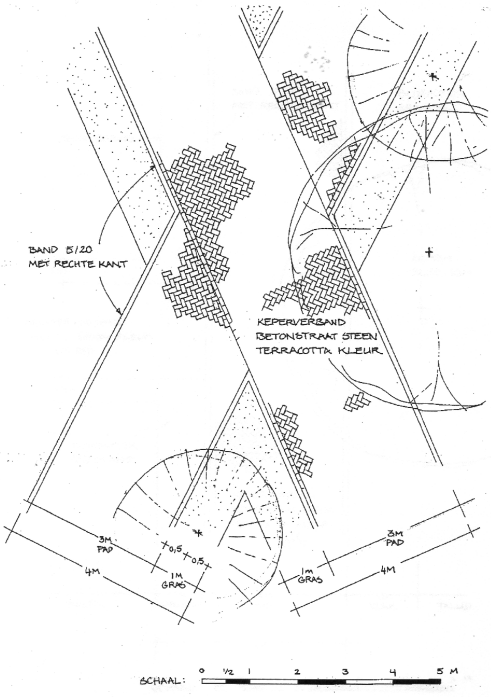
figuur 4. natuurontwikkeling deel Hemmeslootzone

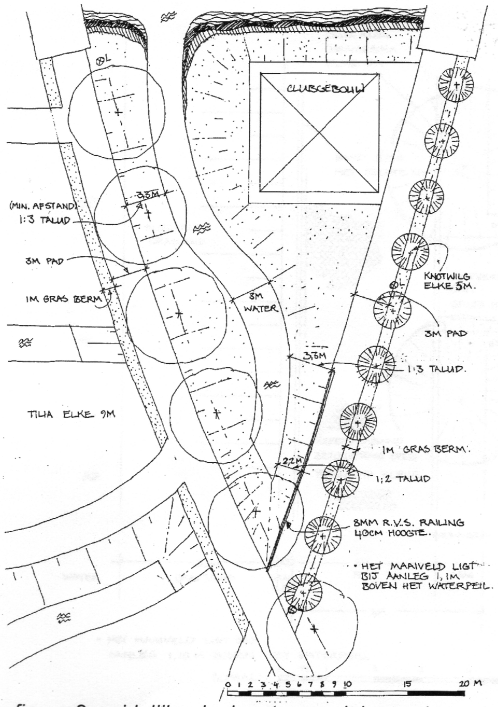
figuur 5. detail plattegrond brug Vis – oost

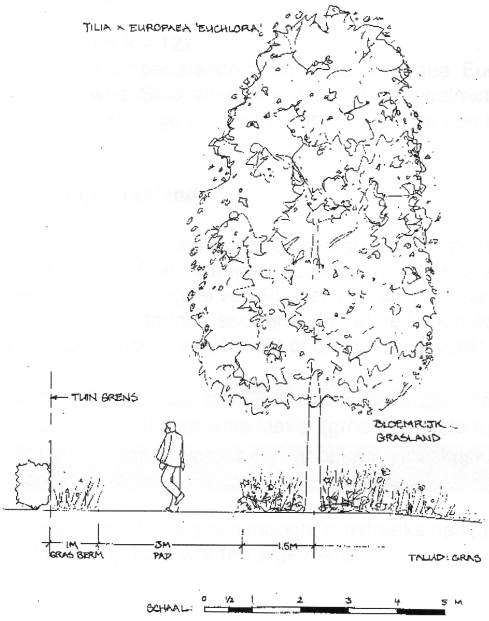
figuur 6. aanzicht brug Vis – oost

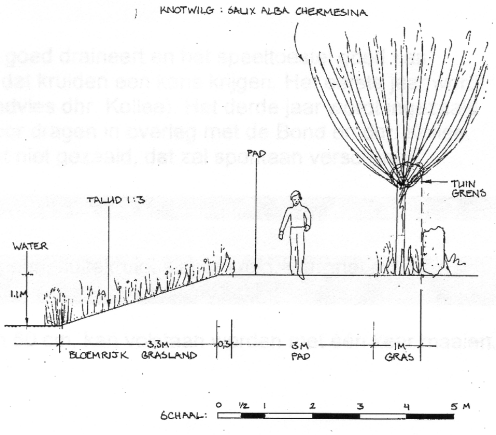
figuur 7. kruising Vis

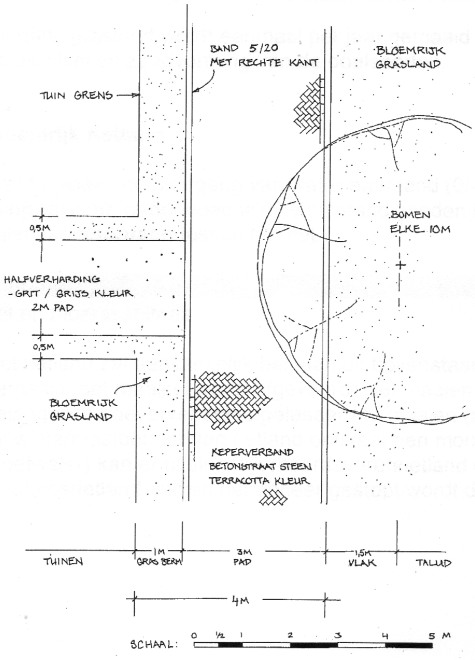
figuur 8. zuidelijke deel met verenigingsgebouw

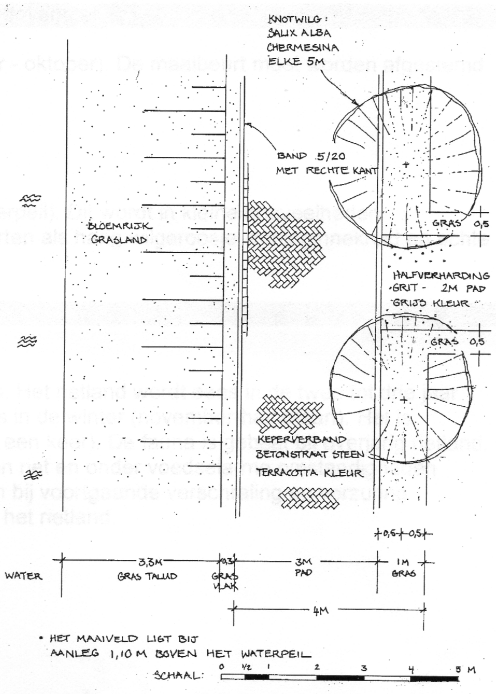
figuur 9. westelijke boom Vis

figuur 10. oostelijke boom Vis

figuur 11. detail plattegrond Vis – west

figuur 12. detail plattegrond Vis – oost

bomen Vis

(figuur 7 en 9 – 12)

- Structuur bepalende boom, Tilia europaea 'Euchlora'. Plantafstand 9m.
- Knotwilg, Salix alba 'Chermesina', bij regelmatig knotten (eens in de 3 tot 5 jaar) houdt het de opvallende oranjekleurige twijgen. De knot begint op een hoogte van minimaal 2,5m. De plantafstand is 5m.

bloemrijk grasland

Het veld moet verschraald aangelegd worden zodat het gebied goed draineert en het speeltoestel goed kan functioneren. Een belangrijk voordeel van de schrale bodem is dat kruiden een kans krijgen. Het eerste jaar wordt een bloemenmengsel van Phacelia en witte klaver toegepast (advies dhr. Kollee). Het derde jaar wordt ingezaaid met de onderstaande soorten, hier zal de tuingroep zelf zorg voor dragen in overleg met de Bond en dhr. Kollee. De bodem moet niet verdicht of omgewoeld worden. Gras wordt niet gezaaid, dat zal spontaan verschijnen.

zaaimengsel:
1e jaar: Phacelia en witte klaver (groenbemesters)
3e jaar: gewone reigersbek, knoopkruid, muskuskaasjeskruid, peen, fluitekruid, slangekruid, margriet en korenbloem

Als de gemiddelde gewashoogte omstreeks half juli lager is dan 50 cm, kan volstaan worden met één keer maaien. Het maaisel moet worden afgevoerd.

ruigtkruidenzone

zaaimengsel G3 (wilde zadenhandel Cruydt-Hoeck, voor natte min of meer voedselrijke gronden):
brunel, echte koekoeksbloem, gele lis, gevleugeld hertshooi, gewone engelwortel, gewone veldbies, grote ratelaar, hazezegge, kattestaart, moerasrolklaver, moeraswespenorchis, poelruit, rietorchis, valeriaan, veelbloemige veldbies, waterkruiskruid, watermunt, wilde bertram.
extra: hondsdraf, adderwortel, gewone smeerwortel, gevlekte dovenetel

Dit natte grasland wordt eenmaal per jaar gemaaid (september - oktober). De maaibeurt moet worden afgestemd op de bloei en zaadvorming van de doelsoorten.

bloemrijk rietland

Riet begeleidt de overgang van water naar land (0/-40 cm waterpeil). Dit wordt in kleine hoeveelheden **aangebracht**, onder voedselrijke omstandigheden komen soorten als harig wilgeroosje, koninginnekruid en echte valeriaan **spontaan** tussen het riet.

aanplant
riet en moerasspiraea

Het rietland zal aanvankelijk bestaan uit bovenstaande soorten. Het rietland wordt eens in de twee tot drie jaar gemaaid, het maaisel wordt afgevoerd. Het maaien vindt plaats in de winter (november-half maart). Het is belangrijk de oevervegetatie gefaseerd te maaien (niet alles in een keer). De fauna is gebaat bij overjarig rietland. Bij wintermaaibeheer van rietland ontstaat een monocultuur van riet en onder voedselarme omstandigheden (zoetwater) kan er uiteindelijk moerasvarenrietland ontstaan en bij voortgaande verschraling en verzuring veenmosrietland. Indien het beheer gestopt wordt dan verruigt het rietland.

verlandings- en oeverzones

Langs de geleidelijk aflopende oevers komt **spontaan** kleine-, grote lisdodde, gele lis, liesgras, mattenbies moeraszegge en grote egelskop. De planten groeien onder de waterspiegel. De verlandings- en oeverzone fungeert als paaiplaats voor vis.

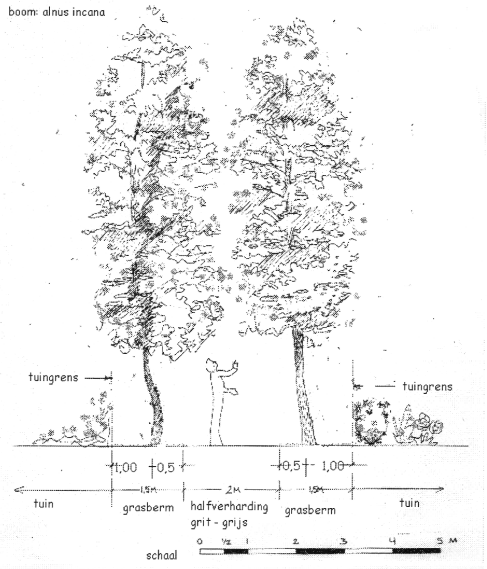
De volgende soorten worden **geplant** om de verlandings- en oeverzone te bevorderen:

soort	bloei	standplaats	fauna	diepte
		nat		
zwanebloem	jun - sep	voedselrijk water	bijen	-5/-30 cm
moerasvergeet-mij-niet	mei - jun	natte, voedselrijke bodem (oevers)	-	0/-15 cm
grote kattenstaart	jun - sep	natte tot vochtige voedselrijke bodem	bijen, hommels, dagvlinders	0/-20 cm
moerasandoorn	jul - aug	natte tot vochtige voedselrijke bodem	-	0/-15 cm
watermunt	jul - sep	natte, matig voedselrijke bodem	dagvlinders, hommels, bijen	0/-15 cm

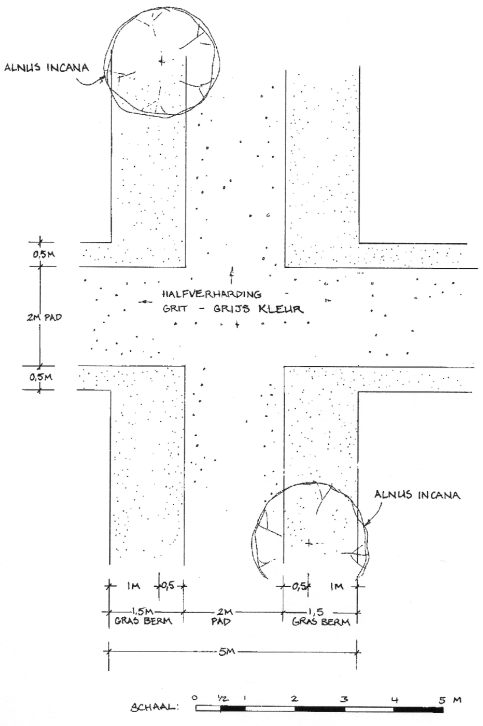
Net als het rietland wordt aanbevolen de verlandings- en oeverzone eens in de twee a drie jaar gefaseerd te maaien en het maaisel af te voeren.

3.3 bomenas west

De westelijke bomenas (figuur 13 – 14) heeft een recht pad met aan weerszijde op losse wijze geplaatst witte els (Alnus incana). De bomenas is van een afstand waarneembaar en werkt oriëntatiebevorderend.

figuur 13. bomenas west

figuur 14. detail plattegrond bomenas west

3.4 hagen opslagruimte

De opslagruimte dient als opslag en vuilverzamelplaats voor het volkstuinpark. Een Zeeuwse haag dient als rand, deze bestaat uit Crataegus pedicellata, Rosa canina en Acer campestre. Het kan beschutting en nestgelegenheid bieden aan vogels. De haag kan uiteindelijke op een hoogte van 1,5m en een dikte van 1m gehouden worden.

3.5 aanbevelingen tuinen

Om een meerwaarde voor de natuur te verkrijgen en om de natuurontwikkeling in het openbare deel te helpen slagen kan de individuele tuinder een bijdrage leveren:

- aanleg van natuurlijke tuinen, variatie in milieu- en vegetatietypen: bv. voedselarme en voedselrijke grond, vochtige en droge plekken, water, stenige milieus (oa. puinbodems, stapelmuurtjes), gras-, akker-, water-, moeras-, struik-, en boomvegetaties.
- variatie in soorten zoals gemengde hagen, bloemrijk gras, begroeide muren, etc.
- creëren van nest- of woongelegenheid voor vogels of andere dieren in de tuinen (of in het openbare deel van het park).
- aanleggen van poelen en vijvers.
- geen gebruik van zink, ea. milieubelastende stoffen (zie milieuvoorkeurslijst materiaalgebruik openbare ruimte Amsterdam).
- zorg dat geen plantenresten in het water komen, geen (overmatig) gebruik van (kunst)mest.
- zachte oevers zijn het beste voor de natuur. In verband met de aanleg van de wilgentenenbeschoeiing wordt geadviseerd om op- en afstapmogelijkheden te creëren voor kleine zoogdieren (o.a. egels en konijnen).
- de tuinen worden opgeleverd met paal en draad-omheining. De Bond van Volkstuinders zal, in samenwerking met dhr. Kollee, een voorstel doen voor een begrenzing met wilgentenen.